

Μεταγραφή, συγγραφικές & εκδοτικές επεμβάσεις και πρωτογενείς πηγές

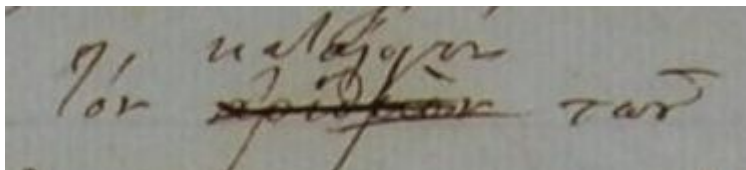
Μεταγραφές πρωτογενών κειμενικών τεκμηρίων

~~Γεννήθηκε στην πλατεία Αμερικής.~~
Μεγάλωσε στη Βικτώρια.
Ζει στην Κυψέλη. Το βιβλίο αυτό
~~Είναι το εικοστό τρίτο βιβλίο του.~~
Χρησιμοποιεί το γράμμα
~~Π~~ με τον
όνομα της Λίζα Κ.

[το τελευταίο βιογραφικό σημείωμα του Μένη Κουμανταρέα (πηγή: lifo.gr)]

Τι ακριβώς συμβαίνει στο κείμενο του εγγράφου ;

[Καποδίστριας (Αίγινα) προς Γεώργιο Μιχαήλ
Αντωνόπουλο, Αρχείο Ι. Καποδίστρια
(Εξερχόμενα), Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού
Κερκύρας, 1828.03.17
kapodistrias.digitalarchive.gr/]

Η λέξη **ἀριθμόν** έχει οριζόντια γραμμή διαγραφής και η λέξη **κατάλογόν** έχει γραφτεί από επάνω στο διάστημα μεταξύ των γραμμών.

Η λέξη **ἀριθμόν** έχει διαγραφεί κι έχει αντικατασταθεί με τη λέξη **κατάλογόν**.

Αρχικά, το κείμενο διάβαζε **ἀριθμόν**, ωστόσο σε κάποιο μεταγενέστερο στάδιο η λέξη διαγράφηκε και η λέξη **κατάλογόν** προστέθηκε στο ίδιο σημείο.

Ποιος είναι ο στόχος μιας μεταγραφής;

ένας “ειδικός τύπος ανάγνωσης”

- Πρόσβαση σε μια πρωτότυπη/πρωτογενή κειμενική πηγή → αποκωδικοποίηση
- Κατανόηση - ερμηνεία → βιβλιογραφική προσέγγιση εγγράφου
- Προσθήκη ή χρήση επιπλέον πληροφορίας → χρονική-ποιοτική ιεράρχηση γραφών | κριτικά, ιστορικά ή πραγματολογικά σχόλια

Κάθε μεταγραφή είναι :

- επιλεκτική (selective)
- ενέχει μια μορφή ερμηνείας (interpretative)
- υποκειμενική και εξαρτάται από τις αποφάσεις του εκάστοτε εκδότη

Πρωτότυπο τεκμήριο → ~~χειρόγραφο~~

ηλεκτρονική μεταγραφή (word, plain text, xml)

Τι κάνω όταν μεταγράφω;

- παρατηρώ καλά το πρωτότυπο τεκμήριο ή την εικόνα του
- επισημαίνω περιοχές του εγγράφου, όπως κείμενο, εικόνες, διακριτικά σημεία κλπ
- εντοπίζω την πρώτη γραμμή
- ξεκινώ να πληκτρολογώ την πρώτη γραμμή
- επισημαίνω ειδικούς χαρακτήρες
- καταγράφω αλλαγές/επεμβάσεις στο κείμενο όπως υπογραμμίσεις, προσθήκες, διαγραφές, μεταθέσεις χωρίων κλ.π.
- επισημαίνω τα δομικά στοιχεία του κειμένου
- αναγνωρίζω συγγραφικές ενέργειες και συγγραφείς
- επισημαίνω ονομαστικές οντότητες

Τι κάνω όταν μεταγράφω για μια ψηφιακή έκδοση;

- παρατηρώ καλά το πρωτότυπο τεκμήριο ή την εικόνα του `<facsimile>`
- επισημαίνω περιοχές του εγγράφου, όπως κείμενο, εικόνες, διακριτικά σημεία κλπ `<surface>`, `<zone>`
- εντοπίζω την πρώτη γραμμή `<line>`
- ξεκινώ να πληκτρολογώ την πρώτη γραμμή
- επισημαίνω ειδικούς χαρακτήρες `<g>`
- καταγράφω αλλαγές/επεμβάσεις στο κείμενο όπως υπογραμμίσεις, προσθήκες, διαγραφές, μεταθέσεις χωρίων κλ.π. `<hi>`, `<mod>`
- επισημαίνω τα δομικά στοιχεία του κειμένου `<div>`, `<p>`, `<head>`, `<list>`
- αναγνωρίζω συγγραφικές ενέργειες&συγγραφείς `<add>`, `<del>`, `<abbr>`, `@hand`
- επισημαίνω ονομαστικές οντότητες (τι κάναμε εχθές!)

Μεταγραφή σε TEI

`<teiHeader>`: provides metadata for the whole thing, at various levels, notably including a `<msDesc>`

`<facsimile>`: organizes a set of page images representing a document

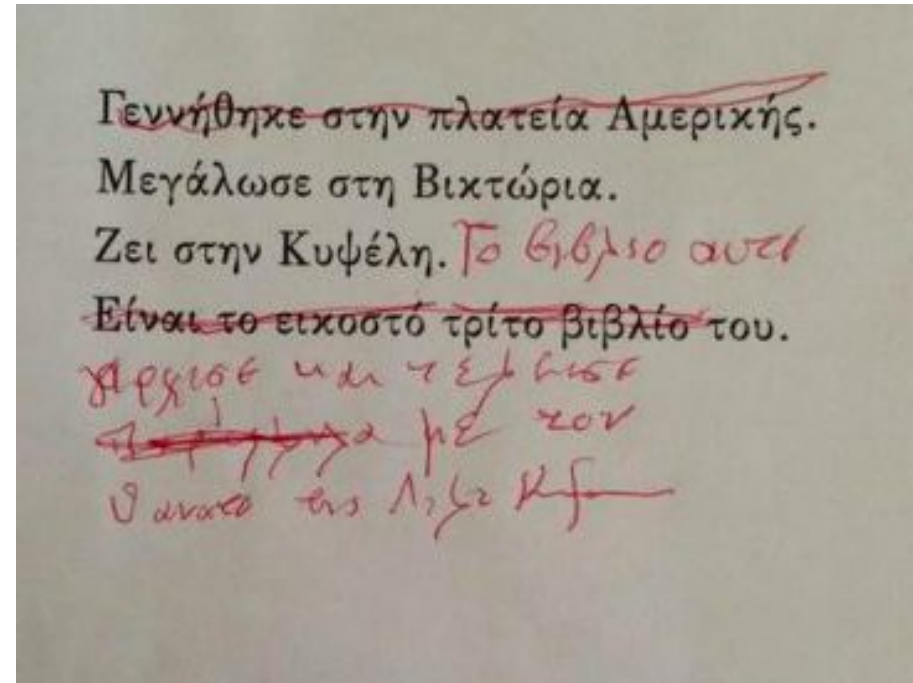
`<sourceDoc>`: a transcription focusing on the physical view of a document, e.g. for a dossier génétique
a structured representation of a document
considered purely as a physical object, a 'objective' transcription

`<text>`: contains a structured reading of a document's intellectual content ... its 'text' (or a set of such things)

```
<TEI
xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0" >
<teiHeader> <!-- metadata -->
</teiHeader>
<facsimile> <!-- digital copies -->
</facsimile>
<sourceDoc> <!--
physical/topographical
representation --> </sourceDoc>
<text> <!-- text-structural
representation --> </text>
</TEI>
```


Άραγε, σε μια ψηφιακή μεταγραφή κωδικοποιούμε
το κείμενο
ή το έγγραφο
ή τη διαδικασία;

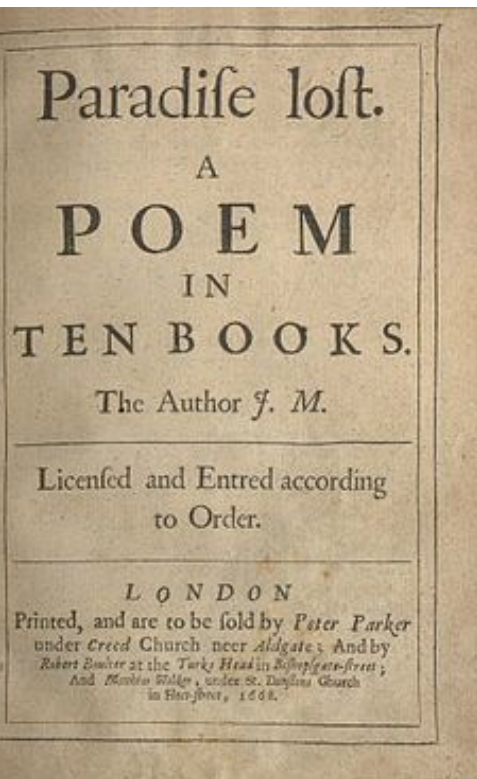
Ενδιαφέροντα στοιχεία που συνήθως ένας εκδότης συναντά κατά τη μεταγραφή

1. Ειδικοί χαρακτήρες
2. Συντομογραφίες
3. Προφανή λάθη και εκδοτικές διορθώσεις / επεμβάσεις
4. Μη σταθερή ορθογραφία και ομαλοποίηση
5. Συγγραφικές διαγραφές, προσθήκες, αντικαταστάσεις, τροποποιήσεις
6. Δυσανάγνωστα ή κατεστραμμένα χωρία
7. Πληροφορία σχετικά με την πρωτότυπη μορφή / original layout information

Ειδικοί χαρακτήρες

Αλλόγραφα και ειδικοί χαρακτήρες

<g> (character or glyph) αναπαριστά ένα μη τυπικό χαρακτήρα

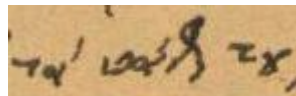

<title>

Paradi<g>s</g>e

lo<g>s</g>t

</title>

τ<g>ου</g>

Συντομογραφίες

Συντομογραφίες συνήθως απαντούν σε χειρόγραφα τεκμήρια προκειμένου να περιορίσουν την συγγραφικό κόπο χρησιμοποιώντας ειδικά σύμβολα για να αντικαταστήσουν:

Ομάδες γραμμάτων

Λέξεις

Ομάδες λέξεων

Μορφές συντομογραφιών:

- **Σύντμηση:** the first letter or letters of the word are written, generally followed by a point : for example 'e.g.' for 'exemplum gratia' π.χ., κ.λπ, βλ.
- **Αρκτικόλεξο ή Ακρωνύμιο** Η.Π.Α, Ο.Τ.Ε.
- **Επίτμηση** : το πρώτο και το τελευταίο γράμμα της λέξης εμφανίζεται, συνήθως με κάποιο διακριτικό της σύντμηση (απόστροφος) : πχ. 'Mr.' for 'Mister', Δρ αντί Δόκτωρ
- **Ειδικά σύμβολα (Brevigraphs & Special signs)** πχ. &
- **Εκθέτες (Superscripts)** 20^{ου} αιώνα

Συντομογραφίες και ανάπτυξή τους

Δύο αναγνώσεις | δυο τρόποι / επίπεδα κωδικοποίησης :

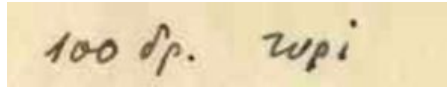
1. Σαν μια αναπαράσταση μιας ακολουθίας γραμμάτων/χαρακτήρων/συμβόλων στη σελίδα

→ συντομογραφία ως τέτοια και το ανάπτυγμά της

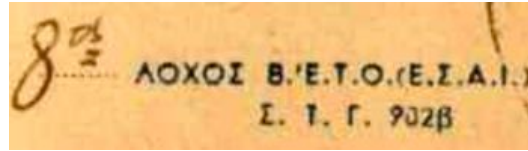
2. Σαν μια αναπαράσταση γραμμάτων/χαρακτήρων/συμβόλων που πιστεύεται ότι λανθάνουν και τους αντικαθιστούν

→ τους χαρακτήρες ή τα σύμβολα της συντομογραφίας και τους “λανθάνοντες” χαρακτήρες

Συντομογραφίες και ανάπτυξή τους στο πρότυπο ΤΕΙ

100 dr. zuri

8th ΛΟΧΟΣ Β.Ε.Τ.Ο. (Ε.Σ.Α.Ι.)
Σ. Τ. Γ. 9028

<abbr> (abbreviation) συντομογραφία

<expansion> (expansion) ανάπτυξη συντομογραφίας

<ex> (editorial expansion) περιέχει μια ακολουθία γραμμάτων που προσθέτει ο εκδότης όταν αναπτύσσει μια συντομογραφία, οι “αόρατοι χαρακτήρες”

<am> (abbreviation marker) περιέχει μια ακολουθία γραμμάτων ή συμβόλων που εμφανίζονται στη συντομογραφία αλλά παραλείπονται ή αντικαθίστανται στην ανεπτυγμένη εκδοχή της

Κάτι παίζει με το <choice>...

<choice> ομαδοποιεί εναλλακτικές κωδικοποιήσεις

Συντομογραφίες

<abbr> (abbreviated form)

<expn> (expanded form)

Προφανή λάθη

<sic> (apparent error)

<corr> (corrected error)

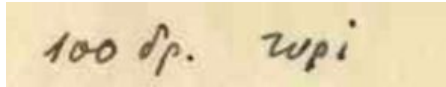
Ομαλοποιήσεις

<orig> (original form)

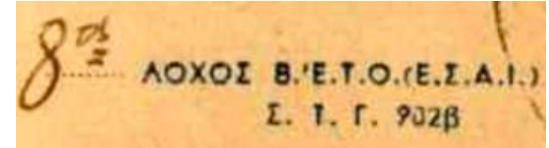
<reg> (regularized form)

Συντομογραφίες και ανάπτυξή τους στο πρότυπο TEI


```
<choice>
<abbr>δρ<am>.</am>
</abbr>
<expn>δρ<ex>άμ ι α</ex></expn>
</choice>
```



```
<choice>
  <abbr>8
    <am>ος</am>
  </abbr>
  <expn><ex>όγδοος</ex>
  </expn>
</choice>
```

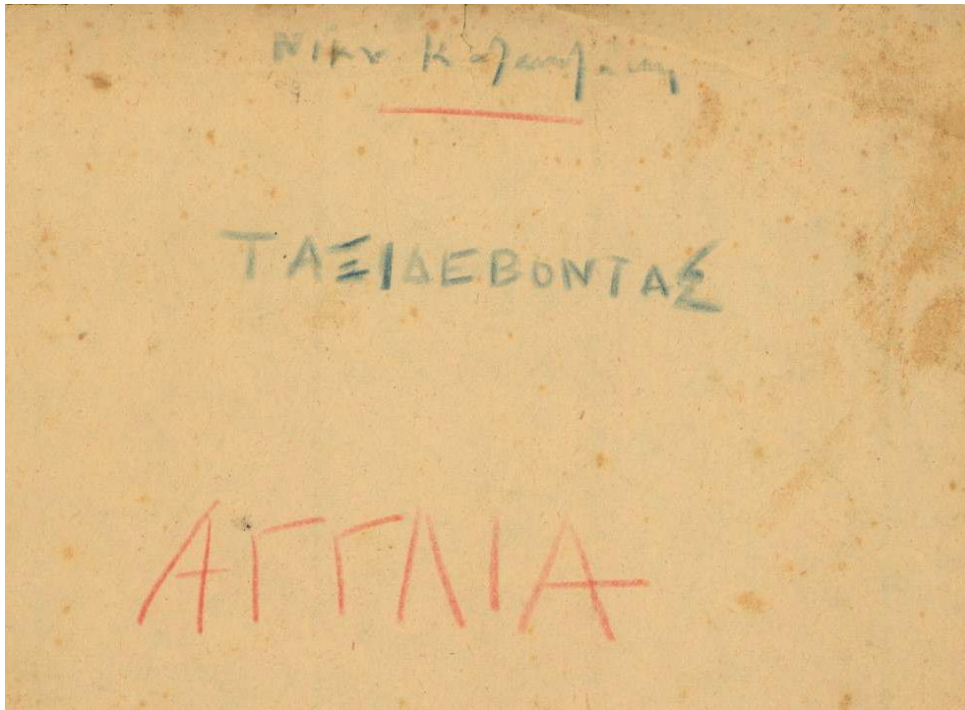
Μη σταθερή ορθογραφία και ομαλοποίηση

Πρωτογενή τεκμήρια συχνά περιέχουν παλαιότερους ορθογραφικούς ή λεξικούς τύπους ή ακόμη και ποικιλία ως προς την ορθογραφία. Προκειμένου να αναζητηθούν και να επεξεργαστούν περαιτέρω, οι τύποι αυτοί ενδείκνυται να ομαλοποιηθούν.

Το `<reg>` (regularized) στοιχείο χρησιμοποιείται για τον ομαλοποιημένο τύπο
Το `<orig>` (original) στοιχείο χρησιμοποιείται για το μη σταθερό/παλαιότερο τύπο.

Και τα δύο στοιχεία μπορούν να ομαδοποιηθούν χρησιμοποιώντας το στοιχείο `<choice>`.

Μη σταθερή ορθογραφία και ομαλοποίηση

<choice>

<orig>ΤΑΞΙΔΕΒΟΝΤΑΣ</orig>
>

<reg>ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ</reg>
</choice>

Διορθώσεις - επεμβάσεις

Προφανή λάθη στο κείμενο μπορούν να καταγραφούν όπως ακριβώς εμφανίζονται, ως διορθωμένα, ή να συνδυάσουν τα δυο αυτά επίπεδα με το `<choice>`. Στο επίπεδο της επεξεργασίας κατόπιν μπορεί να γίνει αναζήτηση / οπτικοποίηση είτε για το πρωτότυπο είτε για το διορθωμένο τμήμα είτε και για τα δύο.

- `<sic>` περιέχει το πρωτότυπο εσφαλμένο κείμενο
- `<corr>` περιέχει τη διορθωμένη, ορθή (από τον εκδότη) εκδοχή του κειμένου

```
<sic>πολλά</sic>
```

```
<corr>πολλά</corr>
```

Προκειμένου για τον βαθμό ακρίβειας της διόρθωσης `@cert="high" or "low"`

Διορθώσεις - επεμβάσεις

```
William Shakespeare  
died in <choice>  
<sic>1614</sic> <corr  
cert="high">1616</corr>  
</choice>
```

```
<choice>  
<sic>relea</sic>  
<corr cert="high">relicta</corr>  
<corr cert="low">relatio</corr>  
</choice>
```

Συγγραφικές διαγραφές, προσθήκες, αντικαταστάσεις, τροποποιήσεις

Τα πρωτογενή τεκμήρια συχνά διαθέτουν αλλαγές ή επεμβάσεις στο κείμενο, είτε από τον ίδιο τον αρχικό δημιουργό είτε από κάποιο επόμενο χέρι.

Οι επεμβάσεις αυτές μπορούν να κωδικοποιηθούν χρησιμοποιώντας τα στοιχεία `<add>` (addition) ή `<del>` (deletion). Στις περιπτώσεις που η διαγραφή και η προσθήκη συνιστούν τμήματα μιας πράξης αντικατάστασης, μπορούν να ομαδοποιηθούν χρησιμοποιώντας το στοιχείο `<subst>` (substitution).

Χρησιμοποιούμε `attributes` για να διευκρινήσουμε ποιος έκανε τι και πότε.

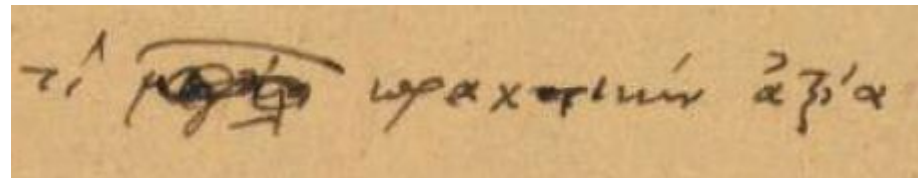
`<add>` προσθήκη στο κείμενο. Η `@place` attribute υποδηλώνει την θέση της προσθήκης (πχ above, below, intralinear)

`<del>` γράμμα, λέξη ή φράση διεγραμμένα στο κείμενο. Η `@rend` attribute επεξηγεί τη διαγραφή (πχ strikethrough, overwritten)

`<subst>` (substitution) ομαδοποιεί μια διαγραφή και μια προσθήκη ως τμήματα μιας πράξης αντικατάστασης/επέμβασης.

`<mod>` (modification) αποδίδει κάθε τύπου γενική τροποποίηση χωρίς περαιτέρω ερμηνεία της -- ενδέχεται να συνοδεύεται με `@type` attribute για περαιτέρω επεξήγηση.

Συγγραφικές διαγραφές & προσθήκες (addition & deletion)

τι ~~μεγάλη~~

πραχτικήν αξία

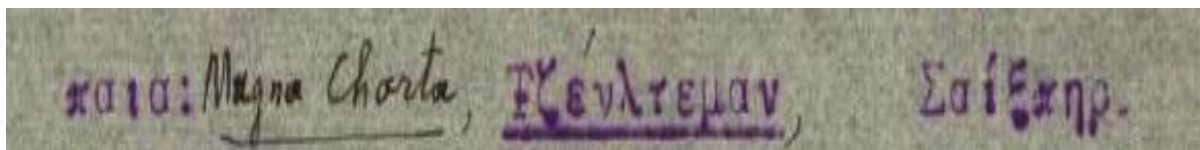
OR

τι <del

rend="strikethrough">

μεγάλη</del>

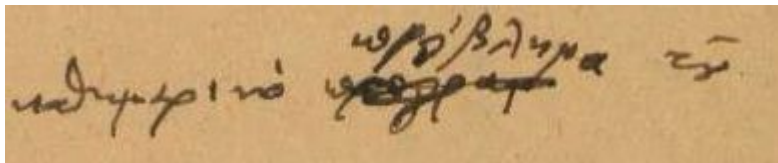
πραχτικήν αξία

<add place="intralinear">Magna
Charta,</add> Τζέντλεμαν, Σαίξπηρ.

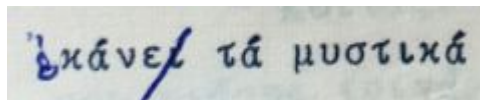

Συγγραφικές αντικαταστάσεις (substitution)


```
καθημερινό  
<subst><del  
rend="strikethrough">πρόγ  
ραμ</del> <add  
place="above">πρόβλημα</a  
dd>subst> του
```

Πρόκειται όντως για αντικατάσταση, δηλ. η διαγραφή και η προσθήκη έγιναν στην ίδια συγγραφική κίνηση, στο ίδιο στάδιο;


```
<add>έ</add>κανε <del  
rend="strikethrough">ι</  
del> τα μυστικά
```

Συγγραφικές /εκδοτικές τροποποιήσεις: ποιος έκανε τι αλλαγές και πότε;

```
<add place="supra" hand="#WJ" cert="medium"> But</add>
<choice>
  <sic>One</sic>
    <corr resp="#FB" cert="high">one</corr>
</choice> must have lived ...
<!-- inside the TEIheader -->
<respStmt xml:id="FB"> <resp>editorial changes</resp>
<name>Fredson Bowers</name> </respStmt>
<respStmt xml:id="WJ"> <resp>authorial changes</resp>
  <name>William James</name>
</respStmt>
```

Δυσανάγνωστα χωρία (Semi-legible text)

Το στοιχείο `<unclear>` περιγράφει ένα κείμενο ή ένα τμήμα κειμένου που είναι μερικώς αναγνώσιμο ή δυσανάγνωστο, και συνεπώς και η μεταγραφή παρατίθεται με ένα ποσοστό αμφιβολίας/αβεβαιότητας, καθώς είναι μερικώς δυσανάγνωστο χωρίο.

`@reason` : σημειώνει την αιτία της αμφιβολίας γύρω από την μεταγραφή.

`@resp` : σημειώνει το υποκείμενο/φορέα που είναι υπεύθυνος για τη μεταγραφή

`@cert` : σημειώνει τον βαθμό της βεβαιότητας γύρω από τη μεταγραφή

Δυσανάγνωστα χωρία

«Θά πεις ὅτι εἶσαι μέ τόν Μπίλ, τό νούμερο
έννιά, ~~τοῦ Μπίλ~~ Καί θά καθαρίσεις».

```
<subst>
<del>
<unclear    reason="striketrough"    cert="high"    resp="#MK">    έτσι    θα
ησυχάσουνε
</unclear>
</del>
<add place="close">Καί θα καθαρίσεις.
</add>
</subst>
```

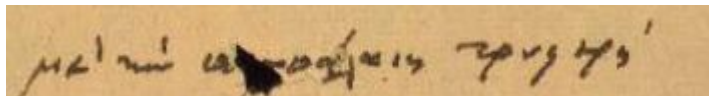
Κατεστραμμένα χωρία

<damage> περιγράφει την ύπαρξη φυσικής φθοράς στο έγγραφο, ανεξάρτητα αν το κατεστραμμένο κείμενο είναι ή όχι δυνατό να αναγνωσθεί

<supplied> σημειώνει εάν ο εκδότης έχει χορηγήσει κάποια μεταγραφή η οποία δεν είναι ευδιάκριτη στο κείμενο, είτε λόγω φυσικής φθοράς/καταστροφής είτε λόγω λάθους

@reason διευκρινίζει τον λόγο για τον οποίο χορηγείται το κείμενο του εκδότη

Κατεστραμμένα χωρία

με την π

<damage agent="paper
hole">

<supplied>αμ</supplied>

</damage>

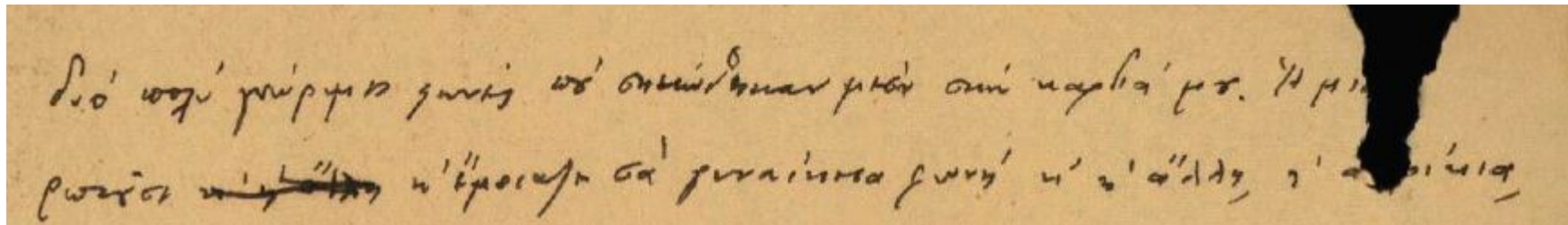
πάλαιη τρυφερή

Κατεστραμμένα χωρία - lacunae

Όταν τμήμα κειμένου έχει σκοπίμως / εμπρόθετα παραληφθεί ή δεν δύναται να αποδοθεί με ακρίβεια, το `<gap>` στοιχείο χρησιμοποιείται, συνοδευόμενο από το `@reason` που επεξηγεί τον λόγο της παράλειψης αλλά και τα `@extent` και `@unit` προσδιορίζοντας το μέγεθος του εν λόγω χωρίου.

Κατεστραμμένα χωρία - lacunae

H   μ<gap   reason="wormhole"   extent="3"
unit="mm"/><lb/>ρωτουσι...

H   α<gap   reason="wormhole"   extent="2"
unit="mm"/><lb/>ικία,

Κατεστραμμένα χωρία - lacunae

7.8.48

ΑΡΧΕΙΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Β'. ΤΑΓΜΑ ΣΚΑΠΑΝΕΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

Κύριε Μαρτούριζε,
Έγραψα την έσο' 20/7/48 περίτ. 2.
63, και μετά γνώω πως 63
ωραιοτέρω ότι ο έρωτός 63
[redacted] όχι μόνον ενθαρρύνεται
από κορρί ενθαρρύνεται αλοιχία, αλλά
και έφθινε εις τζ' ιδείν τον «καφουριότιζ»

μετά λύπης μου να σας
πληροφορήσω ότι ο
ανηψιός σας<gap
reason="censorship"></ga
p> όχι μόνο επιβαρύνεται
με πολλά επιβαρυντικά
στοιχεία αλλά και
εμμένει εις τας ιδέας
του « κουμουνιστικής »

Πληροφορία σχετικά με την πρωτότυπη μορφή - Original layout information

The TEI privileges the logical view, but does permit the physical view to ‘show through’ as empty milestone elements :

`<gb>` (gathering begins) the start of a new gathering or quire

`<pb>` (page break) the start of a new page

`<cb>` (column break) the start of a new column

`<lb>` (line break) the start of a new written line

These are primarily useful to establish a reference system.

The `<fw>`(forme work) element can be used to mark ‘paratextual’ features such as running heads, foliotation etc.

The `<handShift>` element can be used to mark changes of hand or writing in a document.

THE TRAGEDIE OF HAMLET, Prince of Denmarke.

Actus Primus. Scœna Prima.

<cb />

Barnardo and Francisco two Centinels.

Barnardo.
Ho's there?

Fran. Nay answer me: Stand & vnfold
your selfe.

Bar. Long liue the King.

Fran. Barnardo?

Bar. He.

<lb />

ou come most carefully vpon your houre.
now strook twelue, get thee to bed Francisco.

<lb />

For this releefe much thanks: 'Tis bitter cold,
I am sicke at heart.

<lb />

Have you had quiet Guard?

<lb />

Nor a Mouse stirring.

<lb />

Well, goodnight. If you do meet Horatio and
Marcellus, the Riuals of my Watch, bid them make hast.

Enter Horatio and Marcellus.

Fran. I thinke I heare them. Stand: who's there?

Hor. Friends to this ground.

Mar. And Leige-men to the Dane.

Fran. Giue you good night.

Mar. O farewell honest Soldier, who hath relieu'd you?

<cb />

es, Marcellus and my selfe,
ing one.

Mar. Peace, breake thee of: *Enter the Ghost.*
Looke where it comes againe.

Barn. In the same figure, like the King that's dead.

Mar. Thou art a Scholler; speake to it Horatio.

Barn. Lookes it not like the King? Marke it Horatio.

Hor. Most like: It harrowes me with feare & wonder

Barn. It would be spoke too.

Mar. Question it Horatio.

Hor. What art thou that vsurp'st this time of night,
Together with that Faire and Warlike forme
In which the Maiesty of buried Denmarke

Did sometimes march: By Heauen I charge thee speake.

Mar. It is offended.

Barn. See, it stalkes away.

Hor. Stay: speake; speake: I Charge thee, speake.

Exit the Ghost.

Mar. 'Tis gone, and will not answer.

Barn. How now Horatio? You tremble & look pale:
Is not this something more then Fantasie?

What thinke you on't?

Hor. Before my God, I might not this beholde.

<pb />

<cb />

à bien saines que terre nulle n'y prendrait
de vous car diez le fut ongi à terre d'ice
q il uolust pas auoir pite p li q ne ne
nous en peusse greuer ne nos nuire ne
le souffrir nre à qui le fait. A tant
son quer barons si en fu dandus moult
courtois car en lui reuenit amour nre
soutenir ne il nauoit ongi d'ice si mis a
ouer. Mais a endoie ne dut oie plus li
corres de banir ne de dandus amis re
ne au au dan qui est en la mdrigne.

En dist li courtes q li rois d'ice
apure le terre pour uoir so
craint que il nre amour & li
vours oment a eliaie: il
elgarde & uoir les murs blancour mult
diuement & le baillie enuiron. Mais il
not gaires elgarde que il uir par le fa
stet nre gite fume. Va pu apres uir el
de uir si uoir les sales uerter a terre &
fonde les eglises & les moulins & si uo
lee de lui en aiant: le cors bens uoir so
craint ardur q il amour plus que nre ca
stel. car en ce castel ehoir toute espérance
à tous ses adus. Lors na en nule cose du
monde nre car il ehoir nre: nous
à debours & si ehoir reus quel ne le
pour secour ne aidier: & la femme ehoir to
ment de nre & il ehoir bone femme
vers d'ice & nre le sacre come cote q e
debours d'ice haur lignage au uir dand
si a pite de ce q quenda son fil aler de

<cb />

en en pouerte & en dolour: & la femme ehoir
en aiant d'ingier qui mairies fous aiant
eues mairies gens en son d'ingier: & li mair
mes quenda ehoir pures uerter & en
gite pour li quenda vice le remanir de
la uir qui tant a ehoir vices & debours &
tant a d'ont & mairies d'espérance &
mairies mairies en sa uerter: & toutes ces
eues remanir de li au uir bens & en en
dolour: au aiant q toutes les aues ten fous
mairies & li aues fous de uerter & il se
passe si nre de son reual & d'ice si buant
que à bien pite q uir le col buie si li
saut le sans pite. le nes & pite la uerter.

En pite à geu le uir en tel maniere
q il uir de pite mairies si uir
en come il pite & pite nre le ad
d'ice. Eya: diez gaires fous uoir que
vous uoir q le fume en pite car uo
uoir en re pures & debours & fous
fous mairies pour nous fous pour ce q
le fous q ne pite auoir buie demore en
ceste fide sans pite & en ce mairies
car le uir bens & la fous à ma fous
uoir & vous diez fous diez qui de uir
sane me uerter tait ne pite ledier q
vous aues en mon cors mis. Mais a ce
decream uoir ou ma fous est aparille
come celui à qui le regeus la charge de
nre pites si gite & si espérance que le
uen pite la fous dure: & se li cors a mairies
fous en d'ice en mis ne pite uir sans
pite. fous fous car fous à ce pite
re pite à la chaine d'ice q ehoir
en aiant: tant fous fous en pite
gite: mais pite pite pite nre
pite de mairies & de ma fous helant qui
en fous de haur lignage q uir ehoir
el regeu aiant uir nre non ehoir
& la haur de uir fous & auoir uir gite
re pite fous fous fous fous la fous
fous qui de haur lignage est debours

Sheweth

Αλλαγές γραφέα (changes of hand) <handShift>

Ένα ιδιαίτερο στοιχείο είναι το <handshift> που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να σηματοδοτήσει την αρχή μιας ακολουθίας κειμένου που γράφτηκε από ένα διαφορετικό χέρι γραφέα ή την αρχή ενός νέου τμήματος γραφής.

Συνοδευτικά χρησιμοποιούνται τα @medium (το μέσο της γραφής) @resp (το υποκείμενο).

Paris 8.3.1974

Γραμμή Γράμμη

Πυροσβεστήρας με εικόνα ενός βελία
σαν, Ημερολόγιο της βελία σαν, Το κτίριο
με την, σαν, Το κτίριο. Η δεικνύει με
Τμή κτίριο με την εικόνα κτίριο
με την

Μιχάλης

19 Rue Alph. de Neuville
PARIS 75017

envoyé le 15/3/74

aussi à Philippe Iliou Paris
et à B.H. Βογιατζόγλου N. Ιωνία

<handShift medium="blue ink"
resp="#MP"/>

Με αγάπη</lb>

Μιχάλης</lb>

19 Rue Alph. de Neuville</lb>

PARIS 75017</lb>

</handShift>

<handShift medium="pencil"
resp="#ST"/>envoyé le 15/3/74</lb>

aussi à Philippe Iliou Paris</lb>

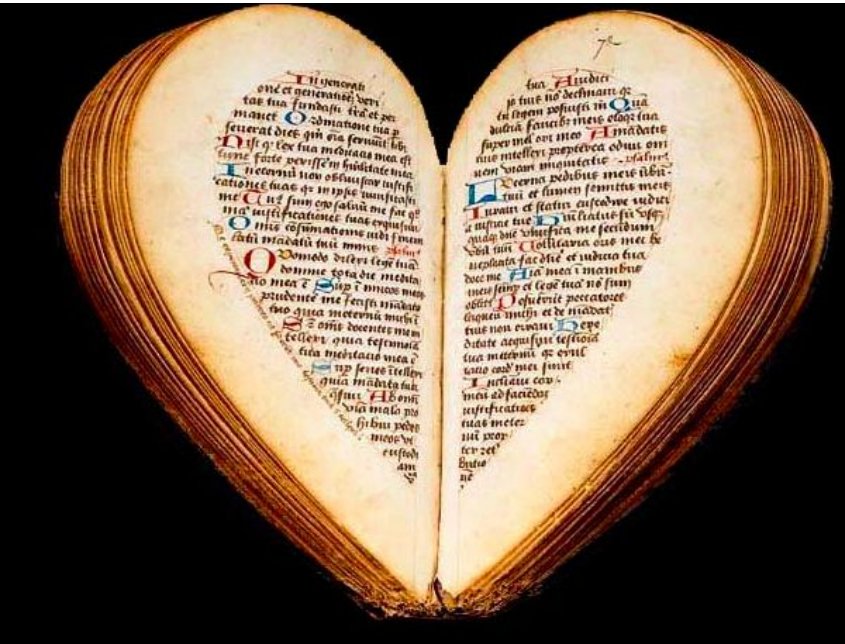
et à B.H. Βογιατζόγλου N. Ιωνία</lb>

</handShift>

Πρωτογενείς πηγές: facsimile / transcription

Καθ' όλη την ιστορία του έντυπου πολιτισμού, απαντούν κείμενα το νόημα των οποίων είναι στενά συνδεδεμένο τόσο με την ίδια την εμφάνισή τους (documentary appearance) όσο και με το γλωσσικό τους περιεχόμενο, ή ακόμη κι από την αλληλεπίδρασή των δυο αυτών παραμέτρων.

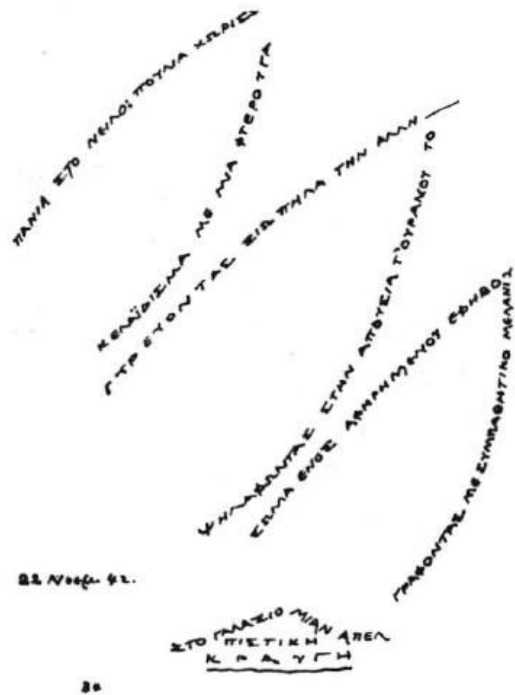
Livre d' heures à l' usage d'Amiens by Nicolas Blairié (Picardie, 15thcentury)

[image: Bibliothèque Nationale de France /classes.bnf.fr/dossisup/grands/ec060a.htm]

Πρωτογενείς πηγές: facsimile / transcription

Η φυσική όψη ενός εγγράφου ενδέχεται να χορηγεί επιπλέον πληροφορίες που να αξίζει να περιληφθούν στην έκδοσή του.

Μεταγραφή σε TEI και πρωτογενείς πηγές

<teiHeader>: χορηγεί μεταδεδομένα για το σύνολο της πηγής, σε διαφορετικά επίπεδα, κυρίως περιλαμβάνοντας το **<msDesc>**

<facsimile>: ομαδοποιεί ένα σύνολο εικόνων σελίδων που απαρτίζουν ένα έγγραφο / τεκμήριο

<sourceDoc>: περιέχει μια μεταγραφή που επικεντρώνεται στην φυσική όψη ενός εγγράφου | μια δομημένη αναπαράσταση του εγγράφου ιδωμένου αποκλειστικά ως φυσικού αντικείμενου, μια “ αντικειμενική” μεταγραφή

<text>: περιέχει μια δομημένη ανάγνωση του κειμενικού περιεχομένου ενός εγγράφου

```
<TEI
xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0" >
<teiHeader> <!-- metadata -->
<sourceDesc> <msDesc> </msDesc>
</sourceDesc>
</teiHeader>
<facsimile> <!-- digital copies -->
</facsimile>
<sourceDoc> <!--
physical/topographical representation
-->
</sourceDoc>
<text> <!-- text-structural
representation --> </text>
</TEI>
```

Digital facsimiles

Ένα ψηφιακό αντίγραφο `<facsimile>` αποτελείται από ψηφιακές φωτογραφίες του πρωτότυπου τεκμηρίου.

Το ψηφιοποιημένο πρωτότυπο έγγραφο μπορεί να περιέχει εικόνες σελίδων και επιπλέον κάποια μεταδεδομένα καθώς και μια κωδικοποιημένη μεταγραφή των σελίδων.

`<facsimile>` περιλαμβάνει μια αναπαράσταση της γραπτής πηγής υπό τη μορφή εικόνων

`<graphic>` υποδεικνύει την ύπαρξη/ θέση κάθε γραφικού στοιχείου/τμήματος χρησιμοποιώντας το `@url` attribute

Digital facsimile edition

```
<TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
  <teiHeader> <!-- metadata describing the edition -->
</teiHeader>
<facsimile>
  <graphic url="page01.jpg" />
  <graphic url="page02.jpg" />
  <graphic url="page03.jpg" />
  <graphic url="page04.jpg" />
</facsimile>
</TEI>
```

Referencing digital facsimiles

```
<TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
  <teiHeader> <!--...-->
</teiHeader>
<text>
  <pb facs="page1.png"/>
    <!-- text contained on page 1 is encoded here -->
  <pb facs="page2.png"/>
    <!-- text contained on page 2 is encoded here -->
</text>
</TEI>
```

Facsimile and transcription

```
<TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
<teiHeader> <!--...--> </teiHeader>
<facsimile> <!--...--> </facsimile>
<text> <pb />
<!-- text contained on page 1 is encoded here --> <pb />
<!-- text contained on page 2 is encoded here -->
</text>
</TEI>
```

Surface and zone

`<surface>` ορίζει την επιφάνεια γραφής ως έναν ορισμένο χώρο με συντεταγμένες δύο διαστάσεων (two-dimensional coordinate space)

`<zone>` ορίζει μια επιμέρους περιοχή στην επιφάνεια με τη χρήση συντεταγμένων

`@points` μια σειρά από ζεύγη σημείων που ορίζουν την περιοχή κειμένου (x,y).

Τα `@ulx`, `@uly`, `@lrx`, `@lry` ορίζουν τα νοητά όρια του εγγράφου, επάνω δεξιά και κάτω αριστερά γωνία του πολυγώνου.

Surface and zone

Το `<surface>` περιλαμβάνει το γραφικό στοιχείο `<graphic>` που περιγράφει το σύνολο της επιφάνειας του `<facsimile>`

```
<facsimile>
<surface ulx="0" uly="0" lrx="200" lry="300">
<graphic url="Bovelles-49r.png" />
</surface>
</facsimile>
```

Στο παρακάτω παράδειγμα περιγράφονται κάθε μια από τις 4 ζώνες που σημειώνονται στο `<facsimile>`

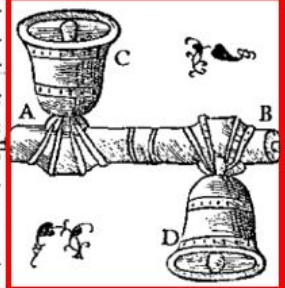
```
<facsimile>
<surface ulx="0" uly="0" lrx="200" lry="300">
  <graphic url="Bovelles-49r.png" />
  <zone ulx="25" uly="25" lrx="180" lry="60"> <!-- contains
the title --> </zone>
  <zone ulx="28" uly="75" lrx="175" lry="178"> <!--
contains the paragraph in italics -->
  <zone ulx="105" uly="76" lrx="175" lry="160"> <!--
contains the figure -->
  <zone ulx="45" uly="125" lrx="60" lry="130"> <!-- contains
the word "pendans" -->
</surface>
</facsimile>
```

¶ DV SON ET ACCORD DES CLOCHES ET
des alleures des cheuaulx, chariotz & charges, des fontaines:&c
encyclic du monde, &c de la dimension du corps humain.

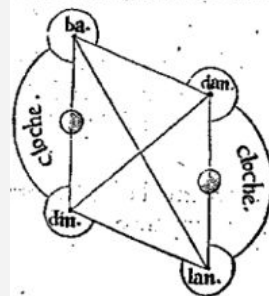
Chapitre septiesme.

¶ Le son & accord des cloches pendans en vng mesme
axe, est fait en contraires parties.

Es cloches ont quasi fi-
gures de rondes pyra-
mides imperfectes & ir-
regulieres: & leur accord se
fait par reigle geometrique. Com-
me si les deux cloches C & D
sont pendans à vng mesme axe
ou es lieu A B: ie dis que leur ac-
cord se fera en cōtraires parties,
cōme voyez icy figuré. Car quād
lune sera en bault, lautre declinera embas. Autrement si elles decli-
nent toutes deux ensemble en vne mesme partie, elles feront discord.
& fera leur sonnerie mal plaisante à oyr.

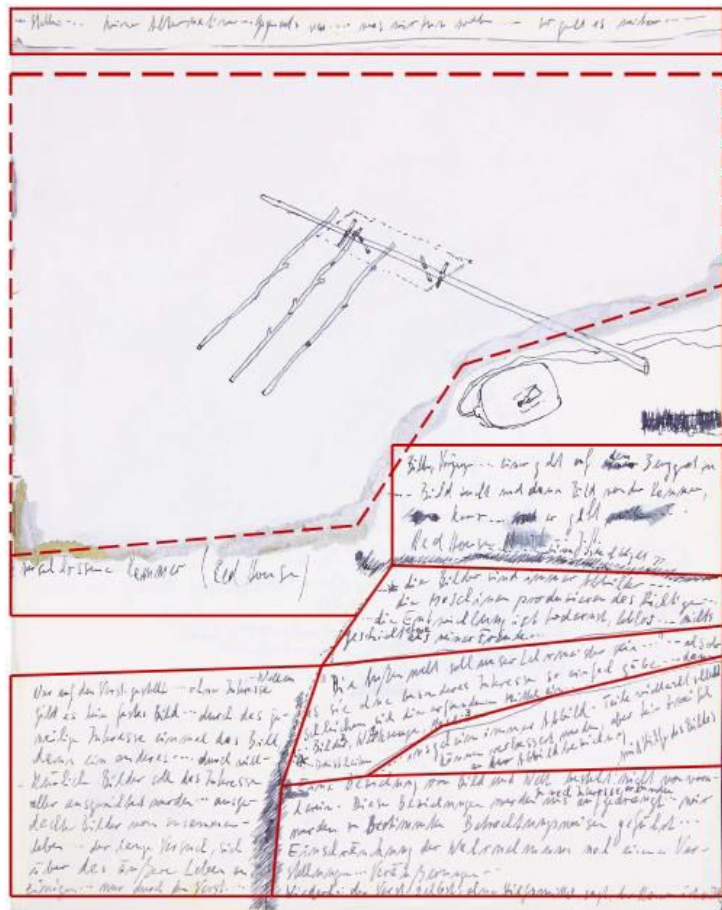
¶ Le vray accord de deux cloches par lattouchement
des bataulx, est fait diametralement.

Chascune cloche a deux
diuers costez, entre les-
quelz le batail touche
par diuerses fois. Et à cause que
laccord de deux cloches se fait par
linclination delles en diuerses &
contraires parties: Il fault que le-
diēt accord se fasse diametralemēt
G.j.

Surface and zone

Πώς βρίσκουμε τα <zones> ενός facsimile?

TEI Critical Apparatus Toolbox - TEI Zoner
ciham-digital.huma-num.fr/teitoolbox/zoner.php

Εναλλακτικά και ειδικά για χρήση στο Oxygen, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το Oxygen facsimile plugin, το οποίο μπορείτε να κατεβάσετε & να ενσωματώσετε στον Oxygen editor: github.com/oxygenxml/TEI-Facsimile-Plugin

Ας τα δοκιμάσουμε!

Combining Transcription with Facsimile

Η μεταγραφή μπορεί να χορηγείται **παράλληλα (parallel)** με το `<facsimile>`, ή να είναι **ενσωματωμένη (embedded | documentary)**.

1. Αν η μεταγραφή θεωρείται ως *αυτόνομο κείμενο* και οργανώνεται *αυτόνομα και ανεξάρτητα* από την φυσική της υλοποίηση στο έγγραφο, η προτεινόμενη πρακτική είναι να χρησιμοποιείται το `<text>` προκειμένου να αποδοθεί το δομημένο κείμενο ως έχει και να παρουσιαστεί **παράλληλα**.
2. Αν η μεταγραφή προβλέπει να δίνει προτεραιότητα στην διαδικασία δημιουργίας του ίδιου του εγγράφου στη σημερινή εκδοχή του παρά στην αναπαράστασή του, προτιμάται να χρησιμοποιηθεί το `<sourceDoc>` στοιχείο και να αποδοθεί ως **ενσωματωμένη** μεταγραφή.

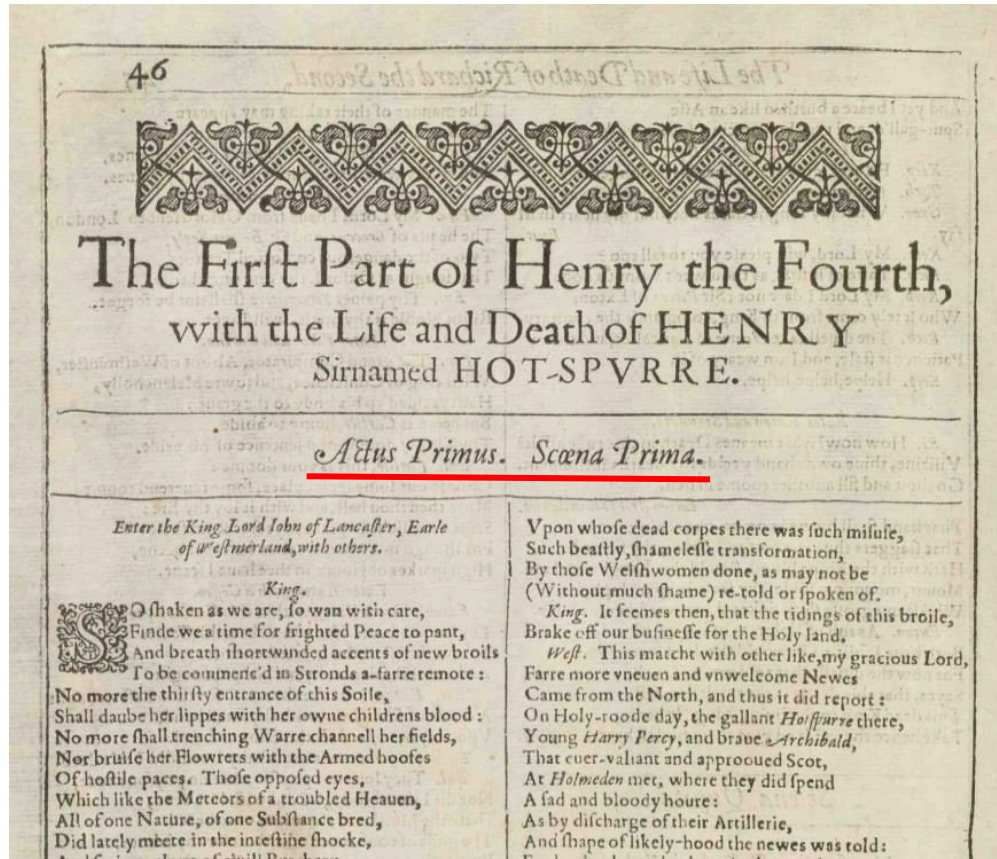
Parallel Transcription: Text to Image

Μια πρακτική παράλληλης μεταγραφής χρησιμοποιείται προκειμένου να ευθυγραμμίσει τη μεταγραφή μιας σελίδας με τα αντίστοιχα `<surface>` και `<zone>` της εικόνας.

Τα `@facs` attributes στο κείμενο αντιστοιχούν με τα `@xml:id` στην περιοχή του facsimile .

Parallel Transcription: Text to Image

```
<TEI
xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0"
>
<teiHeader> <!-- metadata
describing the edition -->
</teiHeader>
<facsimile>
<surface xml:id="ff46"> <graphic
url="ff46.png" />
<zone xml:id="ff46-z2"/> </surface>
</facsimile>
<text>
<body> <div>
<pb n="49" facs="#ff46"/>...
<head facs="#ff46-z2">Actus Primus.
Scena Prima.</head>
</div> </body>
</text>
```


A documentary - embedded transcription - <sourceDoc>

Το <sourceDoc> περιέχει την μεταγραφή ενός εγγράφου που αναπαριστά το κείμενο ως φυσική επιφάνεια ενός εγγράφου χωρίς ερμηνευτική ή κριτική πρόθεση πάνω στο κείμενο (*dossier génétique*). Μια ενσωματωμένη μεταγραφή είναι αυτή στην οποία οι λέξεις και άλλα γραφηματικά / γραπτά ίχνη κωδικοποιούνται ως υπο-συστατικά στοιχείων που αναπαριστούν τις φυσικές επιφάνειες που τα φέρουν κι όχι ανεξάρτητα από αυτές.

Όπως και με το <facsimile>, το <sourceDoc> συνήθως περιέχει ένα ή παραπάνω <surface> στοιχεία, <zone> και <line> στοιχεία.

Το <line> είναι μια εξειδίκευση του <zone> που περιέχει την μεταγραφή μιας τοπογραφικής γραμμής στο αρχικό έγγραφο.

Επιτρέπεται ένα μικρό σύνολο εκδοτικών σχολίων (editorial markup) (<add>, <del>, <unclear>, etc.) αλλά μόνο στοιχεία που δεν είναι ερμηνευτικής φύσης, όπως <persName>.

A documentary (embedded) transcription

```
<TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
  <teiHeader> <!-- metadata --> </teiHeader>
    <sourceDoc>
      <surface>
        <zone>
          <line><!-- Transcription of the
first line --></line>
        </zone>
      </surface>
    </sourceDoc>
  </TEI>
```



```

<sourceDoc>
<surface>
<zone>
  <line>Poem</line>
  <line>As in Visions of - at</line>
  <line>night -</line>
  <line>All sorts of fancies running
through</line>
  <line>the head</line>
</zone>
<zone>
  <surface type="newsprint"
attachment="glue" flipping="false">
    <zone>Spring has just set in here,
and the weather[...] a steamer </zone>
  <metamark function="sequence">2</metamark>
  </surface>
  </zone>
  <zone>
    <surface type="newsprint"
attachment="glue" flipping="false">
      <zone>"The shores on either side of
the Sound are... The In- </zone>
    <metamark
function="sequence">3</metamark>
    </surface>
    </zone>
  </surface>
</sourceDoc>

```

Poem
 As in Visions of — — at
 night —
 all sorts of fancies running through
 the head

"Spring has just set in here, and the weather is truly delightful. We have the biggest pond (Puget Sound) and the finest fish in the world. They are so abundant, and the waters so placid, that the Indians spear instead of hook them. All night long one can see them shooting across the water in their canoes, and bearing aloft their torches. They usually manage to load down their boats with salmon, codfish and flounders, till the night gives place to day. Although the narrowest part of the Sound in this vicinity is four miles, and the widest ten, days succeed days without a ripple disturbing its broad expanse, save when made by the paddle-wheels of a steamer."

"The shores on either side of the Sound are skirted with dense timber, and on the tops are to be seen the eyrie of the eagle. At a distance of fifty miles the coast range of mountains are distinctly visible. These are covered with perpetual snow."

"Balls and parties are of frequent occurrence. When one is given, the "rural districts" are well represented. Married couples think nothing of riding in on horseback, with infants in their arms, through heavy rains, distances of five or ten miles. From fifty to one hundred couple may be seen at a single ball. The In-

— Δεν έχουν αψία σημασία, φωνάζει. Είναι εφήμερα. Ακούσετε το λόγο του Θεού, τον αιώνιο!

Ανοίγει μιά τεράστια Βίβλο με μαρμαρίσματα, πολυδιαβασμένα, γιομάτα ιδρώτα και δαχτυλίες φύλλα και ξεφυλάττει.

— Ακούσετε το λόγο του Θεού!

Μιλάει γιά τόν Παράδεισο και την Κόλαση* μά κανέναν δέ ξυγόνει. Απτός επιμένει, οίχνει γοερές κραυγές, οι φλέβες του λαιμού του φουσκόνουν* τόν λυποῦμαι και σταματῶ προστάτον. Σιγά σιγά, ἔρχονται γύρσιμοι κι ἄλλοι, γοιές, γερόντοι, αγαθοί ἄστοι, κοπέλες με ξανθές λιναρένιες πλεξούδες. Ένας διπλόμου χοντρος ἀνθρώπος τόν λαοῦ, γιομάτος αἷμα, ἀγοιέβει. Κόβει τό ρήτορα, ἔχει ἀπορίες. Φοβερά ἐρωτήματα τόν ταράζουν.

Έχω λέει βουλήση, φωνάζει, ναι ἢ όχι; Ο Θεός κάνει ὅτι θέλει ἢ ἐγώ; Κι ἂν δὲν ἔχω λέει βουλήση, γιατί ἡ

Κόλαση, γιατί ἡ Παράδεισο! Τί φταίω ἐγώ; Γιατί ν' αμείβουμαι; Γιατί νά τιμωροῦμαι;

Ίδου, χειρονομοῦσε, ἀνοίγε τό στόμα του, όλα τὰ προστινάτου δόντια, τὰ πάγοι και τὰ κάτω, τούλειπαν, τσέβδιζε. Κ' ἡ ἀγωνία του με τήν τσεβδη λαλία γίνονταν, ἀκόμα φριχτότερη γιατί γίνονταν πιο κωμική.

Ἄξαφνα, τήν ὥρα που φώναζε, μια στεγνή, στύγη, χωρίς στήθια γεροντοκόρη, προβαίνει ἀμήλητη πίσω ἀπο τόν ρήτορα. Τέτοια ζωγραφίζουν τό Μεσαίωνα τήν πανούκλα. Ξεδίπλωσε μια σημαία γαλανή με ἄσπρα γράμματα, κεφαλαία: «Μετα τό θάνατο, ἡ Δεφτέρα Παρονοία». Κοίταξε με κρύα μπλε ματάκια τόν ἀνθρώπο του λαου πού ἤθελε συζήτηση κι απτός ἐκλείσε τό στόμα του και λούφαξε. Ἡ Πανούκλα ἐξαφανίστηκε.

Τό βράδι πέφτει σιγά σιγά. Ἀνάλαφρη

Γύρα τῆς γῆς ἡμεῖς μαζεύουμεν κάρμας ἄνθρωποι, ἡμεῖς
καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι. ἔχον ὅλας τὰς
Μαὶ ἀντίμα, γύρα ἀπὸ τὸ ρότορ, σκληρότητα ἐνὶ ἄλλοις χοροῖς
ἀπὸ ὅμοια ἔφατος ἄνθρωποι, ἡμεῖς. Οἱ δὲ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι
καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ἄνθρωποι σὺν ἄλλοις.

Ἀνθρώποι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι
καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι. ἔχον ὅλας τὰς
ἔχον ὅλας τὰς. Οἱ δὲ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι.
καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι. ἔχον ὅλας τὰς.
γύρα τῆς γῆς ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι.
ἀνθρώποι ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι.
ἔχον ὅλας τὰς. Οἱ δὲ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι.
καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι. ἔχον ὅλας τὰς.

Μεσοκίμα σὺν ἄλλοις καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι.
ἔχον ὅλας τὰς. Οἱ δὲ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι.
καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οἱ ἄλλοι. ἔχον ὅλας τὰς.

Νίκος Καζαντζάκης, Ταξιδεύοντας
Αγγλία [αυτόγραφο & τυπογραφικό,
Ακαδημία Αθηνών - συλλογή Νίκου
Καζαντζάκη]

Μεταγραφή σε TEI και πρωτογενείς πηγές

Ένα TEI έγγραφο που αναπαριστά πρωτογενείς πηγές μπορεί να έχει δομή μια από τις παρακάτω :

<TEI header> & <text> element

<TEI header> & <facsimile> element

<TEI header> & <sourceDoc> element

<TEI header>, a <facsimile> element, and a <text> element

<TEI header>, one or more <sourceDoc> or <facsimile> elements,
and a <text> element

Ασκήσεις !

Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε προέρχεται από:

- Ψηφιακό Μουσείο Μακρονήσου makronissos.org
- Ακαδημία Αθηνών - συλλογή Νίκου Καζαντζάκη
repository.academyofathens.gr/gr/listItems/28732
- Ψηφιακό Αρχείο Ι. Καποδίστρια kapodistrias.digitalarchive.gr/
- Αρχείο Μένη Κουμανταρέα (δημοσίευση lifo.gr)
- Oxford summer school 2015 & 2016 (special thanks to James Cummings, Elena Spadini, Martina Scholger, Magdalena Turska)
- DiXiT camps